

prve polovine 20. stoljeća, angažiranost i tegobe učiteljica i učitelja, opće životne prilike i društvo u Hrvatskoj u nastaloj Kraljevini SHS.

Dragocjeni su opisi učiteljske i školske svakodnevice u malim sredinama, odnosa društva prema obrazovanju i učiteljima, neravnopravnosti učiteljica, imenovanja i premještanja učitelja dekretima, političkih previranja, kažnjavanja nepoćudnih, nadzora školskog sustava. Mladi učitelj kritičan je prema *starom i zaostalom* u društvu i u radu s djecom, zalaže se i uvodi nove, avangardne pedagoško-didaktičke metode. Istovremeno, upoznajemo intimni svijet osobnih promišljanja mladog učitelja, njegovih emotivnih stanja, ushićenja i nesigurnosti. Ipak, neupitna je temeljna opredijeljenost i posvećenost učiteljskom pozivu: *“Učiteljski poziv je rad posebne prirode. Uzvišen. Svet!”*

Roman *Uzvišeno zvanje* istinski će zainteresirati čitatelje povijesne proze, istraživače povijesti školstva u Hrvatskoj i otkriti nam nove spoznaje o učitelju i književniku Mati Lovraku.

Sonja Gaćina Škalamera

Marijana Hameršak. *Pričalice: o povijesti djetinjstva i bajke*. Zagreb: Algoritam, 2011.

Knjiga Marijane Hameršak *Pričalice: o povijesti djetinjstva i bajke* temelji se na njezinu doktorskom radu *Tvorbe djetinjstva i preobrazbe bajke u hrvatskoj dječjoj književnosti*, kao što sama autorica navodi u uvodnom poglavlju naslovljenom *Na početku...* U uvodu je istaknuta tema: ulazak bajke u hrvatsku dječju književnost, s osvrtom na povijest djetinjstva te dječje slušateljske i čitateljske prakse u Hrvatskoj tijekom 19. stoljeća.

Drugo poglavlje pod nazivom *Povijest djetinjstva* bavi se historiografskim djelom francuskog povjesničara Philippea Arièsa *Stoljeća djetinjstva* u kojemu se ističe misao o djetinjstvu kao promjenjivoj kategoriji u vremenu i prostoru. Marijana Hameršak navodi i druge autore koji su se bavili temom povijesti djetinjstva, poput Norberta Eliasa, Lloyda de Mausea i Lawrencea Stonea, a ukazuje i na recepciju Arièsova djela u radovima hrvatskih historiografa i povjesničara književnosti.

Povijest i književnost: djeca i bajke naslov je trećeg poglavlja u kojemu se promišlja suodnos pojave kategorije djetinjstva i početaka dječje književnosti. Prikazane su različite teze književnih teoretičara: neki smatraju da je otkriće kategorije djetinjstva potaknulo nastanak dječje književnosti, dok drugi vide dječju književnost ne kao odraz djetinjstva, nego kao sredstvo kojim se regulira odnos prema djetinjstvu.

U četvrtom poglavlju naslovljenom *Djeca i slušateljske prakse u 19. stoljeću* riječ je o pozitivnim i negativnim sudovima o utjecaju određenih pjesama ili priča na djecu koji su se pojavljivali u novinama, pučkim kalendarima, udžbenicima i drugim publikacijama. Osobito su se školski udžbenici nametnuli u ulozi savjetnika jer su sadržavali poučne priče koje su trebale služiti odgoju učenika te demistifikaciji i racionalizaciji usmenih i pisanih pučkih priča i vjerovanja. U drugoj polovini 19. stoljeća priznati

pedagozi poput Davorina Trstenjaka i Mijata Stojanovića pisali su o štetnom utjecaju pučkih predaja o vilama, vilenjacima, vješticama i drugim čudesnim bićima na djecu. U tom se razdoblju izdvajaju i priče namijenjene isključivo djeci: priče upozorenja, poput *Crvenkapice* i *Vuka i sedam kozlića*, koje su poticale djecu na ispravno ponašanje i oprez, a nerijetko su služile potvrdi roditeljskog autoriteta. Bajka, dotad usmjerena i na djecu i na odrasle slušatelje, pretvara se u žanr namijenjen dječjem slušatelju.

Djeca i čitateljske prakse u 19. stoljeću naziv je petog poglavlja u kojemu se raspravlja o djeci kao subjektima čina čitanja, za razliku od prethodnog poglavlja u kojemu je pažnja bila usmjerena na pripovijedanje odraslih djeci. Ističe se ideja o pozitivnom utjecaju književnosti na djecu, prisutna u kulturnim krugovima već od samih početaka hrvatske dječje književnosti, kao i misao o prosvjećivanju puka putem dječjeg čitanja odraslima. No, autorica uočava kako su u drugoj polovini 19. stoljeća neki autori smatrali da djeci i puku nisu primjerene iste knjige pa se od 1870. godine pojavljuju i publikacije namijenjene isključivo djeci.

U šestom poglavlju, naslovljenom *Bajka, narod, nacija: dijete – puk*, riječ je o prvim publikacijama u kojima su djeca oslovljena kao skupina kojoj je namijenjen njihov sadržaj, točnije prvom hrvatskom dječjem časopisu *Bosiljku* koji je izlazio od 1864. do 1868. godine. U tome su časopisu namijenjenom djeci u dobi između 10 i 15 godina (no ne samo djeci, nego i njihovim učiteljima i neobrazovanom puku) bile objavljivane i narodne bajke koje su u pozadini imale slavensku/južnoslavensku ideju, šireći na taj način viziju slavenskog zajedništva, a da se pritom ne izlaže opasnosti od službene politike. U *Bosiljku* je tako bila prisutna misao o dječjem čitatelju koji će čitajući upijati ideje i vrijednosti koje će ga izgraditi u budućnosti u odraslog pojedinca privrženog svom narodu. Hameršak ističe da su se, osim narodnih, u *Bosiljku* pojavili i prvi prijevodi Grimmovih bajki.

Sedmo poglavlje *Bajka i pouka: dijete – učenik* orijentirano je na drugi značajan dječji časopis iz 19. stoljeća – *Smilje*, koje je bilo namijenjeno isključivo djeci. U *Smilju* su se, među ostalim, objavljivale bajke koje su isticale moralne i intelektualne vrline junaka te poučne priče koje su služile kao primjer ispravnog ponašanja djeteta. Ti su žanrovi ujedno bili namijenjeni i pouci i zabavi mladih, s tim da je pouka bila nadređena zabavi jer je pripremala dijete za preobrazbu u moralnu odraslu osobu. Autorica, dakle, uočava ideju o djetinjstvu kao prijelaznom, pripremnom razdoblju za žučeno odraslo doba te samim time i podređenom životnom razdoblju jer je odraslost ono najvažnije razdoblje, cilj kojemu se teži i tijekom djetinjstva. Bajke u *Smilju* stoga dobivaju poučnu komponentu, primjerice u obliku poante koja se izriče na kraju bajke, jer na taj način djeca mogu lakše usvojiti moralne vrijednosti cijenjene u svijetu odraslih.

Bajka i mašta: dijete – čitatelj – kupac naslov je osmog poglavlja. U ovome poglavlju riječ je o dječjoj mašti kao specifičnoj i stvaralačkoj mašti, različitoj od mašte odraslih, koja može prihvatiti sadržaj bajke mogućim. Ta se misao pojavljuje u hrvatskoj sredini od 1860-ih godina, prvo u članku Đure Estera, a tek se 1880-ih aktualizira u nas prijevodima i preradbama rasprave njemačkog autora Juliusa Klaibera o bajkama i dječjoj mašti u kojoj Klaiber izjednačava dijete i bajku te djetinjstvo smatra važnim samim po sebi. Od samog početka 80-ih godina 19. stoljeća počinju izlaziti ilustrirana

i bogato opremljena monografska izdanja bajki i zbirke bajki koje su i danas sinonim za dječju književnost, no od prvih ilustriranih hrvatskih slikovnica sačuvano je tek nekoliko svezaka *Pričalice*. Godine 1879. tiskane su u nakladi Mučnjaka i Senftlebensa sljedeće priče: *Priča o ružici*, *Priča ob obuvenom mačku*, *Priča o pepeljugi*, *Priča o crvenoj kapici* i druge. *Pričalice*, niz od osam svezaka, počeo je izlaziti 1881. godine u nakladničkoj kući Albrecht i Fiedler, a u drugom nizu tiskane su tri bajke, od kojih se sačuvala jedino *Pepeljuga*. Pojava bogato opremljenih knjiga bajki velikog formata označila je, prema Hameršak, preobrazbu dječje knjige u štivo za zajedničko gledanje i čitanje te ujedno prijelaz iz polja obrazovne literature u područje igračaka. Te su domaće slikovnice i knjige za djecu bile namijenjene uglavnom djeci iz građanskih obitelji u urbanim sredinama, kao zamjena za slična djela koja su dotad bila nabavljana iz inozemstva, a služile su dječjoj igri. Autorica zaključuje da su *Priče...* i *Pričalice* ušle u hrvatsku dječju književnost zbog tržišnih potreba, a ne pedagoškim poticajima.

U posljednjem poglavlju pod nazivom *Na kraju bez sretnog kraja*, aludirajući na tipičnu formulaciju sretnog završetka u bajkama, autorica zapravo želi ukazati na druge moguće pristupe i poglede u budućim istraživanjima ove teme.

Knjiga je opremljena izdašnom bibliografijom (str. 161-194), a bilješke se nalaze na kraju teksta.

Marijana Ivanković

Irena Jukić Pranjić i Jelena Bračun Filipović. *Avantura u muzejima : vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje*. Zagreb: Školska knjiga, 2012.

U izdanju Školske knjige u Zagrebu je 2012. godine objavljena knjiga *Avantura u muzejima, vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje* autorica Irene Jukić Pranjić i Jelene Bračun Filipović. Knjiga obuhvaća 148 stranica, a obogaćena je s mnoštvom slika i ilustracija. Knjiga je podijeljena na dvije cjeline. Prva obuhvaća uvod, a druga prikaz muzeja. Osim ovih dviju cjelina, knjiga sadrži i *Rječnik stranih riječi i manje poznatih pojmova*, a na zadnjoj stranici se nalaze osnove informacije o prikazanim muzejima (adresa, telefon i radno vrijeme).

Knjiga je namijenjena novim istraživačima muzeja, djeci koja tek trebaju otkriti što sve muzeji skrivaju. Tako se u uvodu čitatelji upoznaju s djelatnošću muzeja. Objašnjava se što jesu muzeji, kako se dijele, razlika između stalnog postava i privremenih izložbi, koje sve prostorije postoje u muzeju i što se u njima čuva, ali i upoznaje s djelatnošću zaposlenika muzeja. U uvodu je također dana i kratka povijest muzeja pa se tako navodi da je prva javna muzejska zbirka otvorena 1471. godine kada je papa Siksto VI. građanima Rima darovao kolekciju antičkih skulptura. Najviše muzeja je nastalo u 18. stoljeću, ali se tada ulazak u muzej morao zatražiti pismenim putem, odnosno pristup u muzeje nije bio omogućen svakome. Prvi muzej koji je bio potpuno otvoren za javnost bio je muzej Louvre u Parizu koji je otvoren 1793. godine. Premda